

YÖNETİCİLERİN VE ÇALIŞANLARIN BAKIŞ AÇISIYLA SİVİL TOPLUM KURULUŞLARINDA GÖNÜLLÜLERİN MOTİVASYONLARI*

Köksal BÜYÜK**, Mahmut Sami İŞLEK***,

Muhammet Nurullah ÇAKMAK**** ve Muhammet Ali TİLTAY*****

Özet

Bireyin serbest zamanını veya emeğini kar amaçsız örgütler için gönüllü olarak kullanmasının nedenleri farklı disiplinler tarafından tartışılmaktadır. Bireyin herhangi bir sivil toplum kuruluşunda özgür iradesiyle faaliyette bulunmasının belirleyicileri değişebilmektedir. Bu çalışmada sivil toplum kuruluşlarında gönüllü hizmet sağlayanların motivasyonlarına odaklanılmıştır. Yerel ve ulusal sivil toplum kuruluşlarında görev alan gönüllüler ile yöneticilerin görüşlerine dayanarak gönüllü hizmet sağlayanların hangi motivasyonlarla hareket ettikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmada sivil toplum kuruluşu yöneticisi ve gönüllülerinden oluşan katılımcılarla dört ayrı odak grup gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda gönüllü hizmet sağlayanların sivil toplum kuruluşlarında görev almalarında etkin olan farklı içsel motivasyonlar bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sivil toplum kuruluşları, gönüllü hizmet sağlama, gönüllü motivasyonları

Motivations of Volunteers in Non-Governmental Organizations from Perspectives of Managers and Employees

Abstract

The reasons why individuals use their time or effort voluntarily for non-governmental organizations are discussed in different disciplines. Determinants of individual's engagement in an activity with his free will in any non-governmental organization are changeable. In this research, motivations of volunteers who provide

* Bu çalışma Anadolu Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonu tarafından desteklenen 1409E393 nolu proje kapsamında gerçekleştirilmiştir. Proje kapsamında araştırmacı olarak yer alan Arş. Gör. Merve Kocaman ile Proje danışmanı Doç. Dr. Uğur KESKİN'e çalışmaya verdikleri desteklerden dolayı teşekkür ederiz.

** Doç. Dr., Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi, Eskişehir, koksalbuyuk@anadolu.edu.tr.

*** Arş. Gör., Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi, Eskişehir, msislek@anadolu.edu.tr.

**** Arş. Gör., Anadolu Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Eskişehir, mncakmak@anadolu.edu.tr.

***** Yrd. Doç. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü, Eskişehir, matiltay@ogu.edu.tr.

service in non-governmental organization are focused. It has been tried to reveal which motivations does voluntarily service providing individuals are using, based upon views of volunteers and managers of non-governmental organizations. Four separate focus group meeting had been conducted with non-governmental organizations' managers and volunteers in the study. In consequence of the research, different intrinsic motivations that are effective on voluntarily service providing individuals during their service in non-governmental organizations were found.

Keywords: Non-governmental organizations, voluntarily service providing, volunteer motivations

GİRİŞ

Gönüllü hizmet sağlama “bireylerin toplumsal sorumluluk anlayışıyla, çıkar gözetmeksizin bilgi, zaman, beceri, deneyim ve kaynaklarını -kendi özgür iradeleriyle- bir sivil toplum kuruluşunun amacı doğrultusunda kullanmaları” olarak tanımlanmaktadır. Toplumsal anlamda ise sivil toplum kuruluşlarında çalışanlar gönüllü olarak algılanmaktadır. Bireylerin gönüllü olarak çalışma esası sivil toplum kuruluşlarının var oluşunun temel unsurlarındandır. Gönüllülerle çalışmak, sivil toplum kuruluşlarının paydaş ağının ve faaliyet alanının genişlemesi, yeni bağlantılar kurulması, kadrosundaki personelin becerilerinin genişletilebilmesi gibi faydalar sağlamaktadır. Sivil toplum kuruluşları benzer nedenlerden dolayı gönüllülerle çalışmayı ve gönüllü ağını genişletmeyi istemektedir (Yaman, 2003). Gönüllülerin bir sivil toplum kuruluşunda çalışmasının ardında yatan bazı nedenler bulunmaktadır. Bu nedenler bireyden bireye farklılaşabilen ve gönüllü hizmet sağlamanın motivasyonları olarak adlandırılan faktörlerdir.

Motivasyon kavramı bireyin gerçekleştirdiği hemen her faaliyette olduğu gibi gönüllü hizmet sağlamanın da temel unsurudur. Sivil toplum kuruluşları tarafından gerçekleştirilen faaliyetlerin amacına ulaşması ve başarılı olabilmesi için bireysel motivasyonların motive edici harekete geçirilmesi gerekmektedir. Kâr amaçlı işletmelerde bireyleri motive eden faktörlerin başında maddi unsurlar yer almaktadır. İşletmeler çalışanlarının motivasyonu için prim, ikramiye vb. çeşitli araçları kullanılmaktadır. Kar amaçsız örgütlerde ise maddi unsurlar genel olarak bir motivasyon aracı değildir. Gönüllü hizmet sağlamanın doğasında doğrudan maddi bir beklentiyle faaliyette bulunmak mümkün değildir (Yaman, 2003). Bu çalışmada sivil toplum kuruluşlarının gönüllüleri motive etmek için yaptıkları uygulamalardan ziyade gönüllüleri sivil toplum kuruluşlarında çalışmaya yönlendiren temel motivasyonların ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Buradan hareketle Eskişehir’de faaliyet gösteren STK’ların yönetici ve gönüllüleri ile 4 farklı odak grup görüşmesi yapılmıştır. Nitel araştırmayı yönlendiren temel araştırma sorusu ve alt araştırma soruları sivil toplum kuruluşlarında gönüllü hizmet sağlayanların motivasyonları yöneticilerin ve gönüllülerin bakış açısından

nasıl ortaya çıkmaktadır bağlamında geliştirilmiştir. Verilerin analizinde ise nitel içerik analizi uygulanmış ve elde edilen bulgular paylaşılmıştır.

I.KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Sivil toplum düşüncesine ilişkin tartışmalar Antik Yunan dönemindeki bazı birincil kaynak eserlere kadar dayanmaktadır. “Sivil” kavramı, “devlet” kavramı ile uzun süreli etkileşim halinde bulunmuştur. Sivil alan, devletin müsaade ettiği alan olması nedeniyle, devletin niteliğiyle yakın bir ilişki içerisinde olagelmiştir. Sivil toplum kavramı, Avrupa’da on sekizinci yüzyıla kadar devletle aynı anlama gelmekteydi. Mensuplarını kendi yasalarının nüfuzu altına sokan, böylelikle de barışçı düzeni ve iyi yönetimi sağlam temellere bağlayan siyasal birliktelik tipi anlamında kullanılmıştır. Bu dönemde Sivil toplumun üyesi olmak, vatandaş olmak ve yasalara uymak ile eş anlamlı olarak görülmekteydi (Keane, 1993: 47; Çaha, 2000: 28).

Therborn (1998) sivil toplumun normatif doğasına vurgu yaparak; sivil toplumu “bir özerk gruplar ve birlikler çoğulluğu; kamusal kültür ve iletişim kurumları; bireysel tercihlerin ve yönelimlerin mahremiyeti; çoğulluğu, mahremiyeti ve kamusal devletten hatta ekonomiden ayıran bir genel haklar sistemi” olarak tanımlamıştır. Bu bağlamda sivil toplum, toplumun özerk alanı olarak tanımlanabilir. Sivil toplum, insan hayatını kapsayan, içine alan, onu yönlendiren, insanların sosyal ve siyasal tutum ve davranışlarını belirleyen bir kavram olarak karşımıza çıkmakta ve günlük hayatla doğrudan ilgili olmaktadır (Özden, 2008a:11).

A. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI (STK)

İnsel (2004), sivil toplum kuruluşlarını devlet ve piyasanın dışında, “geriye kalan alan” olarak tanımlamaktadır. Devlet; şiddet kullanma, vergi alma, kanunları uygulama gibi alanları tek eline almıştır. Bunun dışında meta ilişkilerini de elinde tutan, kâr amaçlı alan olan pazar vardır. STK, devlet ve pazardan geriye kalan alandır. STK’lar kâr amacı gütmeyen ve gönüllük esasına göre çalışan kurumlardır. Üye ve taraftarlarının veya tüm toplumun faydası için çalışan kuruluşlardır. Teorik olarak STK’lar herhangi bir dış otoritenin baskısına boyun eğmeyen, devlet kurumlarından emir almayan ve siyasal partilere angaje olmadan toplumun faydası ve refahı için çalışan bağımsız örgütlerdir (Özden, 2008a: 15). Sivil toplum kuruluşlarının faaliyet alanı oldukça geniştir. Yoksulların korunması; hastaların, dul ve yetimlerin bakımı; sokak köpekleri, nesli tükenmekte olan bitki ve hayvanların korunması, düşünce kuruluşları, stratejik araştırma merkezleri ve savaş karşıtlığı gibi hemen hemen her alanda faaliyet göstermektedirler.

STK’lar, toplumsal değişimin ve dönüşümün bir sonucu olarak ortaya çıkmışlardır. Siyasal, sosyal, kültürel, dini ve politik yapılardaki dönüşüm, STK

müessesesini ortaya çıkarmıştır. 19. Yüzyıl STK'ların kurumsallaşması adına önemli bir dönemdir. Bu dönemde Fransa, İngiltere ve ABD dünyanın çeşitli yerlerinde yardım teşkilatları kurmuşlardır. Yardım kuruluşları genellikle, bu ülkelerin sömürgelerinde yaygınlaşmıştır. Yirminci yüzyılın ilk ilk yıllarına gelindiğinde ise STK kavramının gelişmesi daha da hızlanmıştır (Ryfman, 2006: 18). Sivil toplum kuruluşları, refah devletinin zayıflamaya başladığı, toplumsal anlamda dayanışma ihtiyacının arttığı dönemin başlangıcı olan 1980'lerden sonra ortaya çıkmaya başlamıştır. Sosyal refah devletine karşı sorgulamanın derinleşmesi ve dünyanın yeni siyasal, ekonomik, kültürel düzleme girmesi, sosyal devletin toplumsallaştırdığı riskler ile bireyi karşı karşıya bırakmıştır. Toplumsal yaşamın neden olduğu sorunları azaltması, bireylerin çeşitli sosyal ihtiyaçlarını karşılaması, tehlikelere ve risklere karşı korunma ihtiyacı STK'ların yaygınlaşmasının en önemli sosyolojik nedeni olarak gösterilmektedir.

Toplumsal dayanışma anlamında, günümüz STK kavramını tam olarak karşılamasa da, Anadolu'daki tasavvuf kurumları sivillik misyonunu mevcut durumdan daha derin ve etkileyici olarak yerine getirmekteydi. İslam geleneğindeki vakıflar, devletin herhangi bir müdahalesi, yardımı olmaksızın toplumun eksik, zayıf ve muhtaç yönlerini telafi etme bakımından önemli hizmetler sunmuşlardır. Bu kurumlar, Anadolu'nun İslamlaşması sürecinde toplumsal ve siyasal işlevler üstlenmişlerdir. Bu misyonlarıyla devletin kültürünü halk kültürüyle bütünleştiren tasavvuf kurumları özellikle on üçüncü yüzyılda Anadolu'nun bütünlüğünün sağlanmasındaki ana rolü üstlenmişlerdir. İlerleyen dönemlerde Ahi teşkilatlarının benzer roller üstlendikleri görülmektedir (Doğan, 2000: 32). Selçuklu deneyiminden yararlanan Osmanlı devletinde ise, şahıslar devlet karşısında mensubu olduğu kuruluşlarca temsil edilmekteydi. Bu kuruluşlar günlük hayatın hemen hemen her alanında etkinliğini sürdürmekte, günümüzde devletin yaptığı birçok faaliyeti kendi başına sivil kalarak gerçekleştirmekteydi (Tekin, 2006: 35). Günümüzde Türkiye'de faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları tarihsel olarak bu değerlerden beslenmekle birlikte çoğunlukla bireyci, seküler ve Batılı anlayış doğrultusunda işleyişini sürdüren kuruluşlardır. Günümüz STK'ları ile Türk-İslam tarihinde örnekleri görülen teşkilatların toplumsal yapıları, tecrübeleri ve referansları birbirlerinden oldukça farklıdır. Buna karşın, günümüzdeki bazı STK'ların amaç ve yapılanmaları, geçmiş yüzyıllardaki vakıf ve teşkilatlarla belli noktalarda örtüşmekte ve işlevsel anlamda birtakım benzerlikler sergilemektedir.

B. GÖNÜLLÜ HİZMET SAĞLAMANNIN MOTİVASYONLARI

Profesyonel yönetici ve çalışanlar herhangi bir özel veya kamu kurumunda işgören olarak yaptıkları iş karşılığında ücret almakta gönüllüler ise sivil toplum kuruluşunun gelir kaynakları arasında yer almaktadırlar. Literatürde sivil toplum kuruluşuna üye olanlar ile gönüllü hizmet sağlayanlar arasında bir ayrım

olduğundan bahsedilmektedir. Üyeler sivil toplum kuruluşuna karşı sorumlulukları olan, aidat veren, yönetimde söz sahibi olan kimselerdir. Gönüllüler ise üyeler gibi doğrudan sivil toplum kuruluşuna bağlı değildirler. Sivil toplum kuruluşuna ile olan birliklilikleri tamamen gönüllülük esası üzerinedir ve sivil toplum kuruluşuna karşı üyelere ve diğer çalışanlara göre sorumlulukları daha azdır. Gönüllüler yaptıkları işler karşılığında sivil toplum kuruluşundan maddi bir gelir elde etmemekle birlikte sivil toplum kuruluşu için çalıştıkları esnada yapmış oldukları bazı harcamaları talep edebilmektedirler. Sivil toplum kuruluşları gerçekleştirdiği faaliyetlerden dolayı gönüllülere burs sağlama, hediye verme gibi maddi imkânlar sunabilmektedir (Özden, 2008b: 58).

Gönüllü hizmet sağlamaya ilgili yapılan tanımlarda bireyin özgür iradesiyle zamanını ve emeğini bir başka kişi veya kurumun yararına sunması vurgulanmaktadır. Wilson (2000), gönüllü hizmet sağlamayı, “bireysel zamanın serbestçe başka bir insanın, grubun, kurumun ve olayın faydası için bağışlanması” olarak değerlendirmektedir. Gönüllü hizmet sağlama bireylerin zamanını ayırması, bilgi ve becerilerini paylaşması ya da fiziksel olarak emeğini kullanması biçiminde görülebilmektedir (Clary vd., 1998). Gönüllü hizmet sağlamayı iki farklı tipoloji altında değerlendirmek mümkündür. Bunlardan biri bireyin doğrudan herhangi bir aracı kurum vasıtası olmadan gerçekleştirdiği gönüllü faaliyetlerdir. Diğerisi ise bir kurum çatısı altında gönüllü faaliyetlere katılmaktır. Sivil toplum kurumlarında gönüllülük örgütler bağlamında yapılmaktadır. Doğrudan gönüllülük ise daha özel ve örgütlü olmayan bir biçimde arkadaşlara, komşulara ve akrabalara gönüllü hizmet sağlama şeklinde gerçekleşmektedir. (Wilson ve Musick, 1997a; Taniguchi, 2011).

Bireylerin neden gönüllü olduğu ile ilgili yapılan çalışmalar bağış davranışının motivasyonları altında incelenmektedir. Bireyin doğrudan veya dolaylı olarak gönüllü hizmet sağlamanın altında farklı belirleyiciler olabilmektedir. Bağış sürecinin motivasyonları olarak ele alınan bu belirleyiciler bazı çalışmalarda özgeci (altruistic) ve bencil (egoistic) olarak ele alınmıştır. Bu çalışmalarda ele alınan motivasyonlar bireyin bağış sürecinde içsel değerlendirmelerine konu olan motivasyonlar olarak değerlendirilmektedir (Piliavin ve Charng, 1990; Fiorillo, 2011). Gönüllü hizmet sağlamayı bağış biçimlerinden biri olarak değerlendirdiğimizde, bağış sürecinin özgeci bir motivasyonla alıcının faydasına odaklanılan bir şekilde olabileceği gibi bağış yapmanın bireysel çıkarına ve tatminine odaklı bencil bir biçimde gerçekleşebilmektedir (Sherry, 1983: 160). Bağış davranışının motivasyonlarını özgeci ve bencil olarak değerlendiren çalışmaların yanında bağış motivasyonlarını içsel ve dışsal motivasyonlar olarak ele alan çalışmalarda ilgili literatürde yer almaktadır. Yaş, cinsiyet, sosyal sınıf gibi bireyin sosyo-demografik özelliklerini ilgilendiren motivasyonların dışsal motivasyonlar; empati, prestij, özgecilik gibi bireyin bilişsel ve duygusal değerlendirmelerine konu olan motivasyonlar ise içsel motivasyonlar olarak açıklanmaktadır (Dawson, 1988; Guy ve Patton, 1989;

Hibbert ve Horne, 1996; Lee ve Chang, 2007; Barnes ve Sharpe, 2009; Fiorillo, 2011). Bu çalışmada gönüllü hizmet sağlayanların içsel motivasyonlarına odaklanılmıştır. Türkiye coğrafyası içerisinde gönüllü hizmet sağlama; hiç görmediğiniz, bilmediğiniz, tanımadığınız birine yardımcı olmak, onun için fedakârlıkta bulunma olarak değerlendirilmektedir. Gönüllü hizmet sağlamanın kültürümüzdeki çıkış noktası diğerkâmlık (özgecilik) motivasyonuna dayanmaktadır. Türkiye içerisinde yaşayan bireylerin bakış açısıyla diğerkâmlık, başkası için olmak, başkasına kendini tercih etmek olarak değerlendirilmektedir (İnsel, 2004). Aşağıdaki tabloda yerli ve yabancı yazında yapılan çalışmalarda ortaya çıkan gönüllü hizmet sağlamanın motivasyonları yer almaktadır.

Tablo 1. Türkçe ve Yabancı Literatürde Gönüllü Hizmet Sağlama Motivasyonları

İlgili Çalışmalar	Motivasyonlar
Clark ve Wilson 1961	<ul style="list-style-type: none"> • Materyal (somut hediyeler) • Dayanışma (ait olma duygusu) • Amaca yönelik
Frisch ve Gerrard, 1981	Özgeci ve bencil motivasyonlar
Morrow-Howell ve Mui, 1989	Özgeci, bencil ve sosyal motivasyonlar
Cnaan ve Goldberg-Glen, 1991	Tek boyutlu yardım etme motivasyonu
Parker, 1997	<ul style="list-style-type: none"> • Özgeci • Pazar temelli (gelecek ödüllerin beklentisi) • Bir amaca hizmet eden (dini, politik veya ahlaki bir amacın gelişmesi) • Boş zaman temelli (boş zaman ihtiyaçlarını giderme)
Clary ve Synder, 1999	<ul style="list-style-type: none"> • Koruyucu Motivasyonlar: Hayatın zorluluklarına karşı egonun korunmasının bir yöntemi • Değerler: Kişinin özgeci ve insancıl değerlerini göstermesi. • Kariyer: Kariyer beklentilerini geliştirme. • Sosyal: Sosyal bağları geliştirme ve güçlendirme. • Anlayış: Bilgi, yetenek ve kabiliyet elde etme. • Zenginleştirme: Egonun büyümesine ve gelişmesine yardım etme.
Allison, Okun ve Dutridge, 2002	<ul style="list-style-type: none"> • Keyif alma • Dindarlık • Ekip oluşturma

Tablo 1. Türkçe ve Yabancı Literatürde Gönüllü Hizmet Sağlama Motivasyonları (devam)

İlgili Çalışmalar	Motivasyonlar
Esmond ve Dunlop, 2004	<ul style="list-style-type: none"> Değerler: Diğer bireylere yardım etmenin önemli olduğu inancını taşımaktadırlar. Karşılıklılık: Gönüllü hizmet sağlamada “iyi şeyler yapmanın” bireyin kendisine kazandırdıklarıdır. Takdir etme/Tanınma: Gönüllü çalışanların yeteneklerinin ve katkılarının başkaları tarafından bilinmesidir. Anlama: Gündelik yaşamda sıklıkla kullanılmayan beceri ve deneyimleri gönüllü daha fazla öğrenmektedir. Benlik Saygısı: Benlik saygısı ve kendine değer verme ile ilgili hislerin artması. Tepkisellik: Gönüllülerin geçmiş ya da şimdiki durumlarını ortaya koyma ve bu durumu iyileştirme ihtiyacı. Sosyal Gönüllüler: Başkaları (arkadaş veya aile) tarafından önemli olan norm değerlerinden etkilenme. Koruyucu: Gönüllülerin kendileri hakkındaki olumsuz düşünce ve duygularının azaltılması. Sosyal Etkileşim: Gönüllünün sosyal ağlar kurması ve başkaları ile etkileşimde bulunması. Kariyer Geliştirme: Uzmanlarla bağlantı kurma, deneyim, beceri ve istihdam kazanabilme.
Barnes ve Sharpe, 2009	Özgeci ve bencil motivasyonlar
Fiorillo, 2011	<ul style="list-style-type: none"> Başkalarına yardımın içsel ödülüne odaklanan motivasyonlar Grup motivasyonlar: Grup faaliyetinden ve gönüllü çalışma ortamının bir parçası olmaktan kaynaklanan dışsal ödüller
Waikayi vd., 2012	<ul style="list-style-type: none"> Sosyal etkileşim Bireysel tatmin Değerli olan bir iş yapmak Eğitim almak ve yetenek sahibi olmak Yönetici yaklaşımı
Oostlander vd., 2014	Motivasyonlar “otonom” ve “kontrol edilen” olarak ikiye ayrılmıştır.
Stukas vd., 2016	Özgeci ve bencil motivasyonlar
Boz ve Palaz, 2007	Özgecilik
Akman, 2008	Bencil motivasyonlar

Tablo 1. Türkçe ve Yabancı Literatürde Gönüllü Hizmet Sağlama Motivasyonları (*devam*)

İlgili Çalışmalar	Motivasyonlar
Balaban ve İnce, 2015	<ul style="list-style-type: none"> • Sosyalleşme • Sorumluluk üstlenme • Kişisel gelişim • Kariyer • Bireysel tatmin
Tiltay ve Torlak, 2015	Özgeci ve bencil motivasyonlar

II.YÖNTEM

Araştırmada nitel veri toplama yöntemlerinden odak grup görüşmesi kullanılmıştır. Nitel araştırmayı yönlendiren temel araştırma sorusu ve alt araştırma soruları sivil toplum kuruluşlarında gönüllü hizmet sağlayanların motivasyonları yöneticilerin ve gönüllülerin bakış açısından nasıl ortaya çıkmaktadır bağlamında geliştirilmiştir. Araştırmaya yol gösteren temel soru, “Sivil toplum kuruluşlarında gönüllü hizmet sağlayanlar hangi motivasyonlarla hareket etmektedir?” şeklindedir. Bu temel soru bağlamında çalışmada farklı yardım kurumunda gönüllü hizmet sağlayan bireylerle yapılan odak grup görüşmelerinin ayrıntılarına yer verilmektedir.

A. PROSEDÜR

Odak grup görüşmesinde Eskişehir ilinde faaliyet gösteren yerel ve ulusal sivil toplum kuruluşlarına üye olup gönüllü hizmet sağlayan üyeler ve yöneticilerle ayrı tarihlerde dört odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler ortalama 120 dakika sürmüştür. Odak grup görüşmeleri araştırmacıların görev yaptığı kurumun seminer salonunda gerçekleştirilmiştir. Görüşme ortamı yuvarlak masa etrafında ve bütün katılımcıların birbiriyle göz teması kuracak biçimde düzenlenmiştir. Odak grubun moderatörlüğü iki araştırmacı tarafından yapılmıştır. Görüşmenin başında katılımcılar kendilerini tanıtmış ve çalışmayla ilgili özet açıklama yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme yönteminin benimsendiği çalışmada ses kaydı alınmıştır. Moderatör tek bir kişinin süreci devralmaması için herkesi katılmaya teşvik etmiştir.

B. KATILIMCI PROFİLİ

Odak grup görüşmelerine 14 yönetici ve 11 üye katılmıştır. Sivil toplum kurumlarında aktif olarak gönüllü hizmet sağlayan bireylerden amaçlı ve kartopu örnekleme tekniği kullanılarak odak gruba davet edilen katılımcıların yaşları 24 ile 60 arasında değişmektedir. Odak grup görüşmelerine katılanların 7'si kadın 18'i erkek katılımcılardan oluşmaktadır. Eğitim, insani yardım ve spor gibi farklı alanlarda faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşu üyeleri ve yöneticileri odak grup görüşmelerine katılmışlardır. Aşağıdaki tabloda odak grup görüşmelerinde yer alan sivil toplum kuruluşları yer almaktadır.

Tablo 2. Odak Grup Katılımcıları

Gönüllü 1	Gönüllü 2	Yönetici 1	Yönetici 2
<ul style="list-style-type: none"> • Kızılay • Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği • Aktif Felsefe Kültür Derneği • Eskişehir Yüzme İhtisas Kulübü • Polonya Türkiye Derneği 	<ul style="list-style-type: none"> • Erkam Vakfı • Türkiye Gençlik Vakfı • Birlik Vakfı • Rehber Derneği 	<ul style="list-style-type: none"> • Kızılay • Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği • AIESEC • Aktif İş Kadınları • Eskişehir Yüzme İhtisas Kulübü • Atayurt Okulları Derneği 	<ul style="list-style-type: none"> • Erkam Vakfı • Birlik Vakfı • Yunus Emre Uluslararası Öğrenci Derneği • Gün İşği Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği • Hayrat Vakfı • Türkiye Gençlik Vakfı

Odak grup görüşmelerinin yerel ve ulusal sivil toplum kuruluşlarının yönetici ve gönüllüleriyle yapılmasının temel nedenleri farklı faaliyet alanlarında yer alan sivil toplum kuruluşlarına ulaşmak ve yerel-ulusal STK temsilcilerinin görüşlerine yer vermektir.

C. VERİ ANALİZİ

Bu çalışmanın veri analizinde nitel içerik analizinin kullanılması benimsenmiştir. Nitel içerik analizi sekiz basamaktan oluşmaktadır (Scherier, 2014:174): (1) Araştırma sorusuna karar verilmesi (2) İncelenecek materyalin seçimi (3) Kodlama çerçevesinin oluşturulması (4) Bölümlere ayırma (5) Pilot kodlama (6) Kodlama çerçevesinin değerlendirilmesi ve düzenlenmesi (7) Temel analiz (8) Bulguların sunumu ve yorumlanması. Nitel içerik analizinin üç farklı biçimde yapılması mümkündür. Bunlar; geleneksel, yönlendirilmiş ve özetleyici içerik analizidir. Bu çalışmada yönlendirilmiş nitel içerik analizi tercih edilmiştir. Yönlendirilmiş içerik analizi yaklaşımı bir teoriyi veya teorik çerçeveyi doğrulamak ya da genişletmek amacıyla kullanılmaktadır (Hsieh ve Shannon, 2005). Bu yaklaşım araştırma sorusuyla uyumlu olduğu için tercih edilmiştir.

Kodlama sürecinde araştırmacı tarafından yalnızca katılımcılardan toplanan bilgiler doğrultusunda kodlar geliştirilebilir, önceden belirlenmiş kodlar

kullanılabilir ve sonrasında elde edilen veriler bu kodlara uyarlanabilir veya veri analizi sürecinde ortaya çıkan ve önceden belirlenmiş kodların bir kombinasyonu kullanılabilir (Creswell, 2013: 199). Bu çalışmada veri analizi sürecinde ortaya çıkan kodlar ve önceden belirlenmiş kodların kombinasyonu kullanılmıştır.

D. ARAŞTIRMANIN GEÇERLİLİK VE GÜVENİRLİĞİ

Araştırmada iç geçerliği sağlamada Creswell (2013: 201-203) tarafından öneriler stratejiler kullanılmıştır:

- Analizlerdeki öznellik kaygısıyla başa çıkabilmek adına verilerin yorumlanmasında alan uzmanlarından ve hakemlerden faydalanılmıştır.
- Verilerin incelenmesi ve kontrol edilebilmesi için analiz edilen görüşme metinlerine ilişkin alıntılar sonuçlara nasıl ulaşıldığını göstermesi bakımından metin içerisinde verilmiştir.
- Araştırmanın bütün aşamaları, nitel araştırma yöntemlerinde deneyimli bir dış denetleyicinin incelemesine sunulmuştur.

Araştırmanın güvenilirliğinde Yin (2009) ve Gibbs (2008) tarafından öneriler stratejiler kullanılmıştır. Bu stratejiler:

- Dış denetleyicilerin ve akran incelemesinin yapılabilmesi için nitel araştırma boyunca tüm süreçlerin basamakları yazılmış ve detaylı bir durum çalışması protokolüyle veri tabanı oluşturulmuştur.
- Veri analizi sürecinde elde edilen dökümlerin çözümlenmesinde belirgin hatalardan kaçınmak için veriler düzenli olarak kontrol edilmiştir.
- Araştırmacı tarafından geliştirilen kodların, ortaya çıkan sonuçların karşılaştırılması ve çapraz kontrolü yapılmıştır.
- Kodlama süresince kodların tanımlarında değişimin yaşanmaması ve anlam kaymasının önüne geçmek amacıyla kodlarla verilerin sürekli karşılaştırılması ve kodlar ile kodların tanımları hakkında yazılan kısa notlar kullanılmıştır.

III. BULGULAR

STK yöneticileriyle yapılan odak gruplardan elde edilen bulgular sonucunda gönüllü hizmet sağlamaya yönelik on üç farklı motivasyona ulaşılmıştır. Bu motivasyonlar bireyin içsel motivasyonları olarak literatürde değerlendirilmektedir.

1. Amaçlı özgecilik	5. Geri ödeme
2. Bireysel tatmin	6. Gösteriş
3. Dini değerler	7. Kariyer sağlama
4. Etkili iletişim	8. Karşılık bekleme

9. Kişisel gelişim	12. Toplumsal fayda
10. Sosyalleşme	13. Özgecilik
11. Sosyal Statü	

A. AMAÇLI ÖZGECİLİK

Andreoni (2001) bireyin zamanını veya parasını bağışlayarak elde ettiği faydanın görünmeyen ve psikolojik bir süreç olduğunu ve bireyin bağış yapmakla kendini iyi hissedeceğini belirtmektedir. Bu süreçte birey başkaları için fayda sağlamanın yanında bireysel kazanımlar (maddi ve manevi) amacıyla da gönüllü hizmet sağlamaktadır. Bu süreç amaçlı özgecilik (diğerkâmlık) olarak kavramsallaştırılmaktadır.

“Sivil toplum kuruluşları her ne kadar gönüllü ve sosyal toplumumuza fayda sağlamaya çalışan, hani bireylerden oluşsa da herkes bir şey kazanmak için geliyor. Yani mutlaka bir şey kazanması gerekiyor o kişinin. Yani, bu maddi olabilir, dediğiniz gibi, işte çevredir...” (Katılımcı 22, s. 64-66).

B. BİREYSEL TATMİN

Sivil toplum kuruluşlarında gönüllü hizmet sağlama karşılıksız olmakla birlikte bireyde içsel bir tatminin oluşmasını da sağlamaktadır. Birey bir kurum çatısı altında başkalarına fayda sağlamanın yanında kendi bireysel tatmini içinde gönüllü olabilmektedir (Waikayi vd., 2012; Balaban ve İnce, 2015).

“...kendi için fayda yarattığını düşünüyor olması bana göre en önemli nokta gönüllü yönetimine başlarken.” (Katılımcı 20, s. 148-149).

C. DİNİ DEĞERLER

“Dünyadaki bütün büyük dinler ve öğretilerde bağış yapma geleneği yer almakta ve bağışta bulunmanın bireyin bir sorumluluğu olduğunu vurgulamaktadırlar (Wilson ve Musick, 1997a). İslam dini açısından değerlendirildiğinde başkalarının faydası için çalışma toplumsal bir sorumluluk olarak değerlendirilmektedir. Farklı dinlerin ve öğretilerin bağış konusunda bireyleri motive etmeleri ve teşviki hem dolaylı bağışlarda dini değerlerin etkisini göstermektedir. Araştırmalar dini bağlılığın yüksek olması durumunda bağışa eğilimin yükseldiğini göstermektedir (Sargeant ve Jay, 2004: 97).

“Şimdi tabii gönüllülük esası var ya... Bunda maddi bir çıkar olmadığı için gönüllülerimizi hep Allah rızasına, yani ihlase yöneltiyoruz. İhlas da Allah rızası için çalışmak demek. Yani bunu temin ederseniz gönüllüleriniz gece gündüz demeden Allah rızası için koşarlar hizmete.” (Katılımcı 17, s.23-24)

“Allah bana bu göz nimetini vermiş bu akıl ayak nimetini vermiş, cüzdanuma para vermiş, ee o zaman maddi imkânlardan kırkta bir zekât payı veriliyorsa Allah’ım bize ağırlık olmasın diye bir gözüün zekâtını istememiş, aklın zekatını istememiş, elin ayağın zekatını istememiş, o zaman ben akıl yürüterek diyorum bu elin ayağın gözüün zekatını da vermem lazım ve beni böyle kendi istikametinde bakan bir insan olarak yarattığı için Allah’ıma bir şükür ifadesi olarak ben bunu yapmam lazım diyorum.” (Katılımcı 13, s.104-111).

“Burada bence bu tür kendim adına arkadaşlar adına rıza-i ilahi hedef: Yani koştur, yorul gece gündüz, sonuçta maddi karşılık yok. Ne var? Manevi bir karşılık var. Cenabı Allah’ın rızasını talep etme. Burada o olduğunu gördüğümüz için burada sabit kaldık.” (Katılımcı 9, s.115-118).

D. ETKİLİ İLETİŞİM

Sivil toplum kuruluşlarında gönüllü çalışanların motive olmasını ve kurumda kalıcı olmasını sağlayan temel etkenlerden biri bireyler arasındaki etkili iletişimidir. Etkili iletişim süreci gönüllülerin sivil toplum kuruluşunda devamlılığını sağlayan motivasyon unsurlarından biri olarak değerlendirilebilir (Waikayi vd., 2012).

“Bulduğunuz ortamda yakın olarak gördüğünüzde orada bir şeylere başlıyorsunuz ve orada devamlılığınızı ve kalmanızı sağlayan şey orada dirsek temasında olduğunuz kişilerle aranızdaki iletişim.” (Katılımcı 7, s.246-248)

“Onları dinlediğimiz zaman daha çok motive oluyorlar. İsteklerini kabul ettiğimiz zaman motivasyon daha da üst seviyelere çıkıyor.” (Katılımcı 26, s.416-417)

“Ya beni dernekte en çok motive eden şey, az önce de söylediğim gibi derneğin samimi ortamı.” (Katılımcı 2, 343-344).

E. GERİ ÖDEME

Geri ödeme motivasyonunda bireyin bağış sürecinde daha önce alıcı tarafında sağladığı hizmetlerden ve faydalardan dolayı yardım kurumlarına veya kendisine destek olan bireylere karşı sorumluluk ve karşılıklı bulunma yükümlülüğü hissedebilir (Tiltay, 2014).

“Hep hizmet aldık diyebilirim ama belli bir noktaya geldikten sonra içine otomatikman giriyorsunuz hizmet verme adına. Bu vesile ile erzak dağıtımdır, şuraya buraya koşturmaktır ile başlayıp son üç dört sene de ... projesinde de hizmet vermeye gayret ediyoruz.” (Katılımcı 8, s. 76-79)

F. GÖSTERİŞ

Bağış yapanlar aile, sosyal çevre, içinde yaşadığı yerel toplum ve bağış yaptığı örgüt tarafından tanınma ve kabul görme amacıyla bağış yapabilmektedirler (Sargeant ve Shang, 2010: 66-67). Bağışın gösterişçi motivasyonunun temelinde sivil toplum kuruluşlarında bir faaliyete destek sağlamanın yanında prestij sahibi olma ve toplumsal olarak tanınma gibi kamusal ve sosyal faydalar bulunmaktadır (Anderson, 2011).

“...toplum içerisinde öne çıkmaktan hoşlanıyor olabilir çünkü başka bir ortamda öne çıkma şansı yoktur.” (Katılımcı 22, s. 80-81).

G. KARİYER SAĞLAMA

Gönüllü hizmet sağlamanın diğer bağış biçimlerine göre farklı bir yönü de bireylerin kariyer planlarına katkı sağlamasıdır. Sivil toplum kuruluşlarında veya özel sektörde iyi bir kariyer sahibi olabilmenin yollarından biri gönüllü hizmet sağlama olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle kariyer sağlama motivasyonu bireylerin sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerine katılmasının nedenlerinden biri olabilmektedir (Clary ve Snyder, 1999; Esmond ve Dunlop, 2004; Balaban ve İnce, 2015).

“...gönüllü kendine üçüncü sektörde bir kariyer planı yapmak istiyor. Tamam, bu profesyonel bir plan olmayabilir ama bir gönüllü olarak yükselmek istiyor. Çok daha nitelikli, çok daha büyük işlerin altına adını yazmak istiyor.” (Katılımcı 20, s. 917-919)

“Öğrenciyken gönüllüydüm ve gönüllülük vesilesiyle şu an çalıştığım görevi yapmaktayım.” (Katılımcı 20, s. 994-997)

“Genelde ... çıkan her insan genelde iyi yerlere gelmiş oluyor. Hem network anlamında çevre edinmiş oluyor hem de gerçekten kendini geliştirmiş oluyor.” (Katılımcı 23, s. 1014-1015)

H. KARŞILIK BEKLEME

Birey ileride hizmetlerinden faydalanabileceği algısıyla sivil toplum kuruluşlarında gönüllü hizmette bulunabilmektedir (Parker, 1997).

“Hani, oraya fayda paylaşmak yerine, ben nasıl fayda elde ederim? Şimdi çocuğumu işe sokabilir miyim? Burada ilk problem bu zaten. İlk sorun bu. Hani, bu derneğe girerim, çocuğumu işe sokabilir miyim, buraların sosyal çevresini kullanabilir miyim?” (Katılımcı 24, s. 8-11)

“Sürekli gelip tanıyıp gidenler var, tanıyıp kalanlar var. Oraya baktığımızda oradan bir grup insan buradan menfaat elde edilebilir mi? Yani bu etkinlikten bir menfaat elde edilebilir miyim? diye perde arkasında bir amacı var. Bu amacın gerçekleşmeyeceğini düşününce sonlandıranlar var.” (Katılımcı 1, s. 281–285)

I. KİŞİSEL GELİŞİM

Gönüllülüğün bireysel anlamı kişisel gelişimde önemli bir araç olmasıdır. Gönüllü çalışmalar genellikle kendilerine okul ve üniversite öğreniminin sağlayamadığı ilave beceri ve sosyal statü gibi olanakları kazandırmaktadır. Ekip çalışmasına yatkınlık, değişen ve önceden belirlenemeyen koşullara uygun yanıtlar ve tepkiler verebilecek çok yönlü düşünme becerileri, gönüllü çalışmalar kapsamında deneyim yoluyla edinilebilen becerilerden bazılarıdır (Akyüz, 2006: 45).

“... gönüllü bir faaliyette bulunduğunuzda ne oluyor? Daha sabırlı olmayı öğreniyorsun. Daha uyumlu takım olmak, cömert olmak, fedakâr olmak. Şimdi bunları öğrendiğinde insan, hani bunu iş ortamına da taşıyor sonrasında. İş ortamında da daha sabırlı oluyor. Aile ortamında da daha cömert oluyor. Aslında bu çok etkileyen bir şey oluyor. Hani bireysel ve kişisel hayatını düzenlemesine faydalı oluyor.” (Katılımcı 3, s. 549–553)

J. SOSYALLEŞME

Gönüllü hizmet sağlayanların bir sivil toplum kuruluşunda çalışmalarının nedenlerinden biri de sosyal bir çevre edinmek ve o sosyal çevre içerisinde zamanının bir kısmını geçirmektir (Clary ve Snyder, 1999; Esmond ve Dunlop, 2004).

“Ben, ‘işte çoluğum, çocuğum, evladım evlendi’ diyor. Mesela, bizde çok o. İşte ‘hepsi diyor ayrıldılar evden ben de emekli de oldum şimdi böyle bir hizmet vereyim hani hem benim sosyal bir çevrem olsun’ kimisi de sosyal çevre için geliyor.” (Katılımcı 24, s. 36–39)

“... gönüllülerimiz, hani dışarıda bulamadığı o kendini geliştirebilecek, sohbet edebilecek insanları dernekte bulmaya başladı. Hani derneği biz artık ikinci bir ev... ‘Şu saat derneğe geçiyoruz biz, siz de gelin’ şeklinde bir toplanma yeri.” (Katılımcı 2, s. 370-374).

K. SOSYAL STATÜ

Gönüllü çalışmalar genel olarak toplum nezdinde kabul gören ve bireye statü sağlayabilen faaliyetler bütün olarak değerlendirilebilmektedir. Bazı durumlarda sivil toplum kuruluşunun toplumsal itibarı gönüllüye statü kazandırabilmektedir (Esmond ve Dunlop, 2004).

“... grubumun yarısı ‘ben sosyal statü için buradayım’ dedi.” (Katılımcı 26, s.140)

“Böyle, kendini daha bir güvende, kendini daha bir güzel, daha bir olumlu şekilde statü sağladığı için oluyor.” (Katılımcı 25, s.295-296)

“Şimdi vatandaş geliyor. Toplumdan takdir gören, toplumda rağbet gören ve değer verilen bir insan olmayı bu aktivitelerde yaşayarak, buralara hizmet ederek sağlamaya çalışıyor.” (Katılımcı 1, s.309-311)

L. TOPLUMSAL FAYDA

Toplumsal duyarlılık ve toplumun geneline yayılan faydalı işlerde çalışmak gönüllü hizmet sağlayanların temel motivasyonlarından biridir (Clark ve Wilson, 1961; Clary ve Snyder, 1999).

“Birçok kişi gerçekten gönüllü iş yapmak için geliyor ve orada bir haz hissediyor ve diyor ki ‘işte, ben toplum adına şunu yaptım’.” (Katılımcı 24, s.29-30)

“Şimdi benim gönüllü olmam veya ... aktivitelere katılmamdaki temel sebep kendi hayat felsefem ile de ilgisi var. İnsanlara yardım etmek, topluma ve insanlara faydalı olmaktan yola çıkarak bu etkinliklerde yer aldım.” (Katılımcı 1, s.278-280)

“Sıkıntılara çözüm üretmek gerektiğine inandığımız için biz gönüllü olduk bu işe.” (Katılımcı 15, s.153-154)

M. ÖZGECİLİK (DİĞERKÂMLIK)

Bireyin özgecilik motivasyonunun temelinde herhangi bir çıkar beklentisi içerisinde olmadan başkalarına yardım etme amacı taşımaktadır (Bierhoff, 1987, Parker, 1997; Collett ve Morrissey, 2007; Barnes ve Sharpe, 2009).

“Sadece kendin için çalışma insanlık için çalış. Ne yapabiliyorsan aslında herkese yapabilmelisin. Yani bunu insan keşfetmeye başlıyor aylar içerisinde.” (Katılımcı 3, s. 487-489)

Tablo 3. Odak Grup Görüşmelerin Analizinde Ortaya Çıkan Anahtar Kelimeler ve İfadeler

Allah rızası için çalışmak	İnsani değerler	Samimiyet
Allah'ın rızasını kazanmak	İnsana fayda	Saygınlık kazanma
Bireysel hayatın düzenlenmesi	Karşılık ve çıkar beklentisi	Sosyal çevre
Bireysel fayda	Kariyer planı	Sosyal çevreyi kullanmak
Bir şey kazanmak	Kariyer sağlama	Statü sağlama
Çevre edinmek	Kendini geliştirme	Takdir görme
Çözüm üretmek	Manevi karşılık	Toplumsal dayanışma
Geri ödemek	Maddi kazanç	Toplumsal fayda
Hizmet vermek	Maddi ve manevi kazanım	Toplumsal sorumluluk
İçsel tatmin	Menfaat elde etmek	Toplumda öne çıkmak
İnsanlık için çalışmak	Mutluluk	Yardım etmek

IV. SINIRLILIKLAR

Bu çalışmada bireylerin sivil toplum kuruluşlarında serbest zamanlarını ve emeklerini doğrudan maddi bir karşılık olmadan bağışlamaları ele alınmaktadır. Çalışma içerisinde geçen gönüllülük bireyin serbestçe zamanını ayırdığı gönüllü hizmet sağlama ve emeğini kullanması olarak sınırlandırılmıştır. Bu nedenle araştırma sonuçlarının parasal bağışlar gibi diğer bağış biçimlerine genellenmesi mümkün değildir.

Gönüllü hizmet sağlama sürecinde dönemsel olarak ortaya çıkabilecek farklılıklar olabilmektedir. Örneğin toplumun önemli bir kesimini etkileyen felaketler ya da önemli günler gönüllü hizmetlerde bir artışa neden olabilmektedir. Araştırmanın verileri toplanırken bu dönemler dikkate alınmış ve veriler bu dönemlerin dışında toplanmıştır. Bu bağlamda araştırma sonuçları, araştırmanın yapıldığı dönem (Mayıs 2015-Ağustos 2015) ile sınırlıdır. Araştırma Eskişehir ilinde faaliyet gösteren belirli sayıda yerel ve ulusal sivil toplum kuruluşları ölçeğinde gerçekleştirilmiştir ve bu yönde sınırlandırılmıştır.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Gönüllü hizmet sağlama motivasyonları bireyin herhangi bir sivil toplum kuruluşunda etkili olan içsel ve dışsal belirleyicilerdir. Bireyin gönüllü hizmet sağlamasına etki eden birden fazla motivasyonun rolü bulunabilmektedir. Bu çalışmada katılımcıların içsel motivasyonlarına karşılık gelen farklı motivasyonlara ulaşılmıştır. Literatürde bağış motivasyonları altında yer alan bu motivasyonlar

bireyin kendi çıkarı doğrultusunda hareket etmesini sağlayan bencil motivasyonlar ve herhangi bir menfaat beklentisi içerisinde olmadığı özgeci motivasyonlar altında değerlendirilmektedir. Nitekim bu çalışmada da benzer biçimde özgeci ve bencil bağış motivasyonlarına karşılık gelecek motivasyonlara ulaşılmıştır. Nicel araştırmalarda sıklıkla kullanılan gönüllü motivasyonu envanterinde de (Clary ve Snyder, 1999; Esmund ve Dunlop, 2004) benzer alt boyutlar yer almaktadır.

Bu çalışmada ortaya çıkan gönüllü hizmet sağlama motivasyonları bir sivil toplum kuruluşu çatısı altında faaliyet gösteren bireylerin motivasyonlarıyla ilgilidir. Doğrudan yapılan gönüllü hizmetlerde bireysel motivasyonlar farklılaşabilir ya da önem derecesi değişebilmektedir. Bu çalışmada dini değer ve toplumsal fayda motivasyonlarının odak gruptaki katılımcılar tarafından daha fazla vurgulandığı ortaya çıkmaktadır. Bu durum sivil toplum kuruluşunun misyonu ve örgüt yapısından kaynaklanabilen bir durum olabilmektedir. Daha seküler bir bakış açısıyla hizmet sağlamanın yanında dini değerlerin ön plana çıktığı sivil toplum kuruluşlarında gönüllülerin motivasyonları mevcut yapıdan etkilenebilmektedir.

Bireylerin sivil toplum kuruluşlarında gönüllü olmasını sağlayan içsel motivasyonların yanında kurumun çatısı altında devamlılığını sağlayan motivasyonlarında bulunması muhtemeldir. Bu süreçte herhangi bir sivil toplum kuruluşunda gönüllü olma sürecinin başındaki içsel motivasyonların yanında gönüllü faaliyetlerde yer almaya başladıktan sonra sürdürülebilirliğin sağlandığı motivasyonlarda bu çalışmada ortaya çıkmıştır. Örneğin birey toplumsal fayda ve dini değerler bağlamında sivil toplum kuruluşunun faaliyetlerinde yer alabilmektedir. Kurum içinde gönüllü hizmetlere devam etmesini sağlayan kurum içindeki etkili iletişim ve kariyere katkı sağlama gibi motivasyonlarda bulunmaktadır. Bu bağlamda literatürde başlangıç ve devamlılık sağlayan motivasyonlar şeklinde bir sınıflama da yapmak mümkündür.

Bu çalışmada sınırlı sayıda sivil toplum kuruluşu ve katılımcıya yer verilmiştir. İleride yapılacak araştırmalarda farklı faaliyet alanlarında daha geniş bir katılımcı gruba ve çeşitli kuruluşlara yer vermek gönüllü hizmet sağlamanın motivasyonlarının değişip değişmediğini gözlemlemek açısından önem taşımaktadır. Gönüllü hizmet sağlamanın motivasyonlarının hangisi veya hangilerinin daha fazla etkiye sahip olduğunun bilinmesi sivil toplum kuruluşlarının ihtiyaç duyduğu insan kaynağına daha kolay ve etkin bir biçimde ulaşmasına imkân sağlayabilecektir.

KAYNAKÇA

- AKMAN, Petek (2008), Motivasyonlar, gönüllü kimliği ve topluluk hissini uzun süreli gönüllülük üzerine etkileri, (Yayınlanmamış doktora tezi). Boğaziçi Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- YURTTAGÜLER, Laden ve AKYÜZ Alper (2006), Gönüllülerle İşbirliği, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- ALLISON, Lora.D.; OKUN, Morris.A. ve DUTRIDGE, Kathy.S. (2002), "Assessing volunteer motives: A comparison of an open-ended probe and Likert rating scales", *Journal of Community & Applied Social Psychology*, Vol. 12; 243-255.
- ANDERSON, Lindsay Alexandria (2011), "Conspicuous Giving", Texas A&M Üniversitesi Lisansüstü Çalışmalar Ofisi, Basılmamış Doktora Tezi.
- ANDREONI, James (2001), "Economics of Philanthropy", Derleyen: Neil J. Smelser ve Paul B. Baltes, *International Encyclopedia of the Social and Behavioural Sciences*, Elsevier, London; 1369-11376.
- BALABAN, Aslı ve İNCE, İnci (2015), "Gençlerin Sivil Toplum Kuruluşlarındaki Gönüllülük Faaliyetleri ve Gönüllülük Algısı: Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV) Örneği" *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 30 Sayı 2; 149-169
- BARNES, Martha ve SHARPE, Erin (2009), "Looking beyond traditional volunteer management: A case study of an alternative approach to volunteer engagement in parks and recreation", *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit*, 20(2); 169-187.
- BIERHOFF, Hans W. (1987), "Donor and Recipient: Social Development, Social Interaction and Evolutionary Processes" *European Journal of Social Psychology*, Vol. 17 No1; 113-130.
- BOZ, İsmet ve PALAZ, Serap (2007), "Factors influencing the motivation of Turkey's community volunteers", *Nonprofit & Voluntary Sector Quarterly* Vol 36 No 4; 643-661.
- CLARK, Peter ve WILSON, James (1961), "Incentive systems: A theory of organization. *Administrative Science Quarterly*", Vol 6; 129-166.
- CLARY E. Gil ve SNYDER, Mark (1999), "The motivations to volunteer: Theoretical and practical considerations", *Current Directions in Psychological Science*, Vol 8; 156-159.
- CLARY, E. Gil; SNYDER, Mark; RIDGE, Robert, D.; COPELAND, John; STUKES, Arthur A.; HAUGEN, Julie and MIENE, Peter (1998), "Understanding and Assessing the Motivations of Volunteers: A

- Functional Approach”, *Journal of Personality and Social Psychology*, Cilt 74, No: 6; 1516-1530.
- CNAAN, Ram A. ve GOLDBERG-GLEN, Robin, S. (1991), “Measuring Motivation to Volunteer in Human Services” *The Journal of Applied Behavioral Science*, Vol 27; 269-284, doi:10.1177/0021886391273003
- COLLETT, Jessica. L. ve MORRISSEY, Christopher A. (2007), “The Social Psychology of Generosity: The State of Current Interdisciplinary Research”, https://generosityresearch.nd.edu/assets/17634/social_psychology_of_generosity_final.pdf, 21 Kasım 2013.
- CRESWELL, John W. (2013), *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*, Çev; Mesut Bütün ve Selçuk B. Demir, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- ÇAHA, Ö. (2000), *Aşkın Devletten Sivil Topluma*, İstanbul: Gendaş.
- DAWSON, Scott (1988), “Four Motivations for Charitable Giving: Implications for Marketing Strategy to Attract Monetary Donations for Medical Research”, *Journal of Health Care Marketing*, Vol 8, No: 2; 31-47.
- DOĞAN, İsmail (2000), *Sivil Toplum: Ondan Bizde de Var*, İstanbul: Sistem.
- ESMOND Judy and DUNLOP Patrick (2004), *Developing the Volunteer Motivation Inventory to Assess the Underlying Motivational Drives of Volunteers*, Western Australia. Motivation Final Report. CLAN WA Inc.
- FIORILLO, Damiano. (2011), “Do monetary rewards crowd out the intrinsic motivation of volunteers? Some empirical evidence for Italian volunteers”, *Annals of Public and Co-operative Economics*, Vol 82 No 2; 139-65.
- FRISCH, Michael B. ve GERRARD, Meg. (1981), “Natural helping systems: A survey of Red Cross volunteers”, *American Journal of Community Psychology*, Vol 9, No: 5, 567-579.
- GIBBS, Graham (2008). *Analyzing Qualitative Data*, Sage, London.
- GUY, Bonnie S. ve PATTON, Wesley E. (1989), “The Marketing of Altruistic Causes: Understanding Why People Help”, *Journal of Consumer Marketing*, C: 6, No: 1; 19-30.
- HIBBERT, Sally ve HORNE, Suzanne (1996), “Giving to Charity: Questioning the Donor Decision Process”, *Journal of Consumer Marketing*, C: 13, No: 2; 4-13.

- HSIEH, Hsiu-Fang ve SHANNON, Sarah, E. (2005), "Three Approaches to Qualitative Content Analysis. Qualitative Health Research", Vol 15, No 9; 1277-1288.
- İNSEL, Ahmet (2004), Sivil Toplum, STK'lar ve Gönüllülük, Sivil Toplum ve Demokrasi Konferansı Yazıları, Yayına Haz. Arzu Karamani, No:5.
- KEANE, John (1993), Sivil Toplum ve Devlet: Avrupa'da Yeni Yaklaşımlar, İstanbul: Ayrıntı.
- LEE, Yu-Kanga ve CHANG, Chun-Tuan (2007), "Who Gives What to Charity? Characteristics Affecting Donation Behavior", Social Behavior and Personality, Vol 35 No 9; 1173-1180.
- MORROW-HOWELL, Nancy ve MUI, Ada.(1989), "Elderly Volunteers: Reasons for Initiating and Terminating Service. Journal of Gerontological Social Work" Vol 13, No 3/4; 21-34.
- OOSTLANDER, Jeannette; GUNTERTD, Sstefan; VAN SCHIE, Susan ve WEHNER, Theo (2014) "Leadership and Volunteer Motivation: A Study Using Self-Determination Theory", Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly, Vol 43, No 5; 869-889 doi:10.1177/0899764013485158.
- ÖZDEN, Kemal (2008a), Sivil Toplum ve Sivil Toplum Kuruluşları, (Edt. Ali Coşkun) Sivil Toplum Kuruluşlarında Yönetim, , Ankara: Seçkin.
- ÖZDEN, Kemal, (2008b), Sivil Toplum Kuruluşlarında Gönüllü Yönetimi, (Edt. Ali Coşkun) Sivil Toplum Kuruluşlarında Yönetim, , Ankara: Seçkin.
- PARKER, Stanley (1997), "Volunteering-altruism, markets, causes and leisure", World Leisure, Vol 39, No 3; 4-5.
- PILIAVIN, Jane. A. And CHARNG, Hong-Wen. (1990), Altruism: A Review of Recent Theory and Research?. Annual Review of Sociology, Vol 16; 27-65.
- RYFMAN, Philippe (2006), Sivil Toplum Kuruluşları, Çev: İsmail Yerguz, İstanbul: İletişim.
- SARGEANT, Adrian ve Jay, Ealine (2004), Fundraising Management, New York: Routledge.
- SCHERİER, Margrit (2014), Qualitative Content Analysis, içinde The Sage Handbook of Qualitative Data Analysis (Ed., U. Flick), London: Sage.
- SHERRY, John F. (1983), Gift Giving in Anthropological Perspective, Journal of Consumer Research, Vol 10, No 2; 157-168.
- STUKAS Arthur; HOYE, Russel; NICHOLSON, Matthew; BROWN, Kevin ve AISBETT, Laura (2016), "Motivations to Volunteer and Their

- Associations With Volunteers' Well-Being", *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, Vol 45, No 1; 112– 132. doi:10.1177/0899764014561122
- TANIGUCHI, Hiromi (2011), "The Determinants of Formal and Informal Volunteering: Evidence from the American Time Use Survey", *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, Vol 23, No 4; 920-939.
- TEKİN, Mustafa (2006), "Sivillığe Tarih İçinden Yol Açmak: Ahilik Tecrübesi", 3. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi Bildiri Kitabı, Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- THERBORN, Göran (1998), *Sivil Toplumun Ötesi: Demokratik Deneyimler ve Ortadoğu'ya Uygunluklar*, Sivil Toplum, Demokrasi ve İslam Dünyası, Edt. Elisabeth Özdalga, Sune Persson, Çev: Ahmet Fethi, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- TİLTAY, Muhammet. A. (2014), *Bir tüketici davranışı olarak bireysel bağış: Bağış motivasyonlarının doğrudan ve dolaylı bağış üzerindeki etkisi*, (Yayınlanmamış doktora tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- TİLTAY, Muhammet. A. ve Torlak, Ömer (2015), "Bir Tüketici Davranışı Olarak Bireysel Bağış: Gönüllü Hizmet Sağlayanlar Üzerinde Bir Odak Grup Çalışması" *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt 10 No 1; 7-30.
- WAİKAYİ, Loise; FEARON, Colm; MORRIS, Lynn ve McLAUGHLIN, Heather (2012), *Volunteer management: an exploratory case study within the British Red Cross*, *Management Decision*, Vol 50 No 3; 349 – 367.
- WILSON, John (2000), "Volunteering", *Annual Review of Sociology*, C: 26; 215-240.
- WILSON, John ve MUSICK, Mark (1997a), "Who Cares? Toward an Integrated Theory of Volunteer Work", *American Sociological Review*, Cilt: 62, No: 5; 694–713.
- YAMAN, Yılmaz (2003), *Gönüllülük psikolojisi ve gönüllü yönetimi*, *Sivil Toplum Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2; 99-107.
- YIN, Robert K. (2009), *Case Study Research: Design and Methods*, 4. Baskı, U.S.A., Sage.

